

О.М. Ткачук, ст. гр. УНЗ-11-Б2
Науковий керівник: А.І. Чміль, д.т.н.,
професор Інституту відкритої освіти
ДВНЗ «УМО» НАПН України

ШКОЛА КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ЯК МОДЕЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті мова йде про створення інноваційної моделі сучасної школи із застосуванням здоров'язберігаючих навчально-виховних технологій. Висвітлено практичну сторону керівництва створенням та управлінням даної моделі «Школи культури здоров'я» на прикладі Пільноолексинецької загальноосвітньої школи I-III ст. Городоцького району Хмельницької області.

Ключові слова: інноваційна модель школи, здоров'язберігаючі навчально-виховні технології, Школа культури здоров'я

Аннотация. В статье идет речь о создании инновационной модели современной школы с внедрением здоровьесберегающих учебно-воспитательных технологий. Раскрыта практическую сторону создания и управления данной модели «Школы культуры здоровья» на примере Пильноолексинетской общеобразовательной школы I-III ст. Гордодского района Хмельницкой области.

Ключевые слова: инновационная модель школы, здоровьесберегающие учебно-воспитательные технологии, Школа культуры здоровья

Annotation. In article there is about creation of innovative model of modern school with introduction of health-saving up teaching and educational technologies. It is opened a practical side of creation and management of this model «School of culture of health» on an example of Polnooleksinetsky comprehensive school I - III levels of the Gorodok region of Hkmelnitsky area.

Keywords: innovative model of modern school, health-saving up teaching and educational technologies, Health Cultural School

Постановка завдання. Сучасна школа вимагає докорінного переосмислення парадигми навчання і виховання, освоєння інноваційних (прогресивних) технологій духовного становлення особистості учнів, створення умов для самореалізації їх сутнісних сил у різних видах творчої діяльності. Сьогодні в школі виникла необхідність інтегрування і втілення в практику принципово нових педагогічних ідей, концепцій, технологій, у центрі яких — особистість дитини з її потребами й інтересами, життєвими цінностями. Але найголовнішою цінністю, яку має плекати сучасна

школа, є здоров'я дитини, його формування й підтримка на різних етапах навчання дитини в школі. Тому зараз необхідно говорити про пошук здоров'яформуючих та здоров'язберігаючих технологій навчання, спрямованих на гармонійний розвиток особистості кожної дитини та формування й збереження її інтегрального здоров'я.

Сучасні вимоги до системи освіти вступають у протиріччя з існуючою освітньою практикою в її традиційному контексті.

Для того щоб зняти ці протиріччя, необхідна розробка нових освітніх концепцій, а валеологізація навчання на підставах компетентнісного підходу — один з варіантів щодо їх подолання.

Тому, **Пільноолексинецька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів** обрала модель **Школи культури здоров'я** як інноваційну ідею розбудови своєї навчально-виховної діяльності.

Слід відзначити, що в нашій школі протягом кількох років навчально-виховний процес будується за принципом формування, збереження й зміцнення здоров'я учнів. В основі такого підходу до організації навчально-виховного процесу лежить новий погляд на парадигму навчання й управління школою.

Управління Школою культури здоров'я — процес тривалий і дуже відповідальний. Він можливий лише за умов готовності всього педагогічного колективу до змін. Це вимагає від адміністрації школи кропіткої роботи, натхнення, професіоналізму, вміння організувати роботу педагогічного колективу належним чином, зробити вчителя одностороннім, отримати від нього справжню допомогу. Якщо буде одержана належна підтримка педагогічного колективу, Школа культури здоров'я зможе функціонувати ефективно, якісно і результативно.

Школа культури здоров'я повинна існувати як цілісна система, єдність і взаємозв'язок усіх компонентів якої ведуть до підвищення її цілісності та росту результативності.

Основна ідея Школи культури здоров'я базується на відповідності середовища існування вимогам особистості дитини. Культура здоров'я стає основним компонентом формування фізичного, психічного і соціального благополуччя школяра.

Виходячи з вищезазначених компонентів ми визначили основні пріоритети, мету і завдання Школи культури здоров'я.

Пріоритети Школи культури здоров'я:

- ✓ головним пріоритетом Школи культури здоров'я є передача учням сучасних, достовірних знань про здоров'я і здоровий спосіб життя, на підставі чого здійснюється вплив на свідомий і зважений вибір школярами власного способу життя та відповідальної поведінки за нього;
- ✓ сприяння розповсюдженню знань про здоров'я в школі, родині, навколишньому середовищі;
- ✓ залучення школярів до активної пропаганди здорового способу життя серед однолітків;
- ✓ підвищення рівня культури здоров'я та дотримання національних традицій здорового способу життя.

Мета:

- ✓ створення умов для компетентнісно- і особистісно-орієнтованого навчання культури здоров'я в єдиному інформаційному просторі школи, родини, громадському середовищі з урахуванням вікових потреб дітей та формування в них свідомого ставлення до здоров'я і зваженого вибору власного способу життя, формування соціальної компетенції свідомості школярів.

Завдання:

- ✓ впровадження компетентнісно- і особистісно-орієнтованого навчання культури здоров'я учнів у навчально-виховний процес на змістовому, структурному й технологічному рівнях;

✓ формування в школярів свідомого ставлення до власного здоров'я та навичок здорового способу життя: проведення постійного моніторингу стану здоров'я учасників навчально-виховного процесу;

✓ формування в учнів досвіду поведінки, спрямованої на здоровий спосіб життя; сприяння передачі знань самими учнями іншим особам за принципом «рівний-рівному»;

✓ підвищення престижу здоров'я і здорового способу життя серед учителів, батьків, широкої громадськості;

✓ впровадження режиму пошуку здоров'язберігаючих і здоров'яформуючих інноваційних технологій навчання в педагогічну діяльність; впровадження в практику власних доробок і досягнень; здійснення постійного самоаналізу результатів роботи з використанням сучасних технологій оцінювання ефективності діяльності;

✓ залучення до розбудови Школи культури здоров'я фахівців з питань здоров'я і здорового способу життя: психологів, медичних і соціальних працівників, представників правоохоронних органів; використання в роботі сучасних методів дослідження здоров'я дитини, її психоемоційного стану та особистісного розвитку;

✓ вивчення і впровадження історичного досвіду, національних традицій щодо збереження здоров'я.

Реалізація цих цілей та завдань здійснюється через роботу підсистем Школи культури здоров'я: управлінську, дидактичну, виховну, методичну та громадсько-педагогічну.

Мета **управлінської підсистеми** полягає в забезпеченні оптимального функціонування школи як цілісної громадсько-педагогічної системи, у створенні умов ефективної діяльності усіх інших підсистем.

Вони розробляють заходи щодо координації зусиль педагогів та інших фахівців, які спрямовуються на зміцнення здоров'я учнів, визначення оптимального режиму навчальної діяльності, впровадження раціонального з точки зору здоров'я дітей та вчителів режиму функціонування навчального закладу, розробка валеологічно обґрунтованих інноваційних технологій навчання та їх упровадження.

Ця підсистема організує дослідницьку діяльність, яка спрямована на вивчення рівнів стану здоров'я учнів та встановлення взаємозв'язку між показниками психічного й фізичного здоров'я та обсягами навчального навантаження, організовує педагогічну діяльність вчителів з формування в учнів потреби у здоровому способі життя.

Дидактична підсистема ставить перед собою за мету забезпечити сприятливі умови фізичного, інтелектуального, психологічного, соціального становлення особистості школярів, досягнення ними рівня освіченості, що відповідає ступеню навчання, потенціальним можливостям учнів з урахуванням їх пізнавальних можливостей та нахилів.

Її завдання полягає у створенні неперервної валеологічної освіти, що дозволяє реалізувати основні валеологічні принципи у практичній діяльності у таких напрямках: діагностика стану здоров'я та оздоровчої роботи, валеологічне навчання, консультативна робота. Валеологічне навчання включає розробку та проведення уроків основ здоров'я з 1-го по 9-й клас та валеологізацію навчально-виховного процесу. Це обумовлено необхідністю зміни сучасного процесу навчання в школі, який є одним із основним факторів, що негативно впливають на стан здоров'я учнів, особливо на психічне здоров'я, і фактор, що сприяє не тільки збереженню, а й розвитку окремих компонентів та складників здоров'я.

До того ж дидактична підсистема передбачає створення в школі сучасних та добре обладнаних кабінетів з необхідними технічними та дидактичними засобами для загальноосвітньої підготовки, зв'язок з

використанням нових навчальних технологій, створення програмно-методичного банку аудіовізуальних та технічних засобів навчання.

Виховна підсистема забезпечує умови індивідуального розвитку, врахування особистих досягнень учнів, стимулювання їх творчої активності, найбільш повної самореалізації в різних видах позаурочної діяльності, реалізація їх здібностей та інтересів через насичене навчальне середовище.

Організація позаурочної та позакласної виховної роботи спрямовується на формування в учнів мотивації на збереження та розвиток здоров'я, особистої відповідальності за своє здоров'я та благополуччя, набуття навичок здорового способу життя, профілактику шкідливих звичок, формування здібності до здоров'ятворчості.

Важливою формою пропаганди здорового способу життя є робота шкільного інформаційного центру учнівського самоврядування школи, яке включає в себе проведення усних журналів, виступів агітбригад та випуск комп'ютерної газети. Через шкільну газету надається інформація про спортивне життя, проводяться інструктажі з дотримання правил техніки безпеки, особистої гігієни, профілактики інфекційних захворювань, проводяться інтерв'ю з фахівцями, учнями та педагогами. Особлива увага приділяється профілактиці шкідливих звичок (алкоголізм, куріння, наркоманія), профілактиці хвороб (СНІД, сухота, венеричні захворювання, хвороби серця, шлунку тощо), профілактиці порушень постави та погіршення зору, поширення світового досвіду здорового способу життя.

Методична підсистема має за мету забезпечити зріст рівня професійної компетентності вчителів як умови реалізації цілей розвитку особистості учнів, вдосконалення навчально-виховного процесу.

Громадсько-педагогічна підсистема має на меті встановити та реалізувати зв'язок навчального закладу з батьками, установами і організаціями для реалізації цілей навчання та виховання учнів.

Ця підсистема передбачає психолого-педагогічну освіту батьків та активне залучення їх до виховання школярів. Також в межах підсистеми налагоджується зв'язок з лікарями-фахівцями, працівниками соціальних служб, правових органів тощо.

З метою соціально-психологічної та медико-валеологічної підтримки усіх учасників навчально-виховного процесу у навчальному закладі обладнано кімнату психічного розвантаження, кабінет функціональної діагностики, проводяться тренінги особистісного росту та корекційно-розвивальні ігри.

Очікувані результати:

Глобальний – забезпечення фізичного та психічного здоров'я підростаючого покоління.

Дидактичний – озброєння учасників навчально-виховного процесу необхідними знаннями в галузі охорони здоров'я, прищеплення їм умінь, навичок і звичок, що сприяють попередженню травматизму, забезпечують збереження здоров'я, працездатності і довголіття.

Методичний – озброєння суб'єктів навчально-виховного процесу знаннями фізичних основ процесів життєдіяльності людини та її гігієни, елементарною лікувально-профілактичною інформацією про найбільш поширені патологічні, соматичні та психічні хвороби, про негайну долікарську допомогу і самодопомогу, елементарні лікувальні процедури та способи догляду за хворим, санітарно-епідемічними знаннями, включаючи принципи та організацію системи охорони здоров'я в країні, епідеміологію інфекційних та венеричних хвороб, а також знаннями про шкідливий вплив на організм людини наркотичних і психотропних засобів.

Виховний - сформованість основ духовно-морального та фізичного розвитку особистості: усвідомлення цінності власного життя і збереження здоров'я (фізичного, психічного, соціального, духовного, культурного) свого

і кожної людини; адаптація до змін навколишнього середовища, пізнання прекрасного у собі, основ самооцінювання, самоконтролю, саморегуляції, самоповаги, почуття гідності, безпеки власної життєдіяльності; знання та навички ведення здорового способу життя (дотримання правил гігієни, рухового режиму); усвідомлення власної індивідуальності, неповторності; - виховання самоповаги; вміння орієнтуватися та адаптуватися у складних життєвих ситуаціях, розв'язувати конфлікти на основі принципів толерантності; розвиток особистої культури здоров'я.

Інтегрований — сформованість стійкої мотивації та настанов на збереження та зміцнення здоров'я, реалізація і практичне використання навичок здорового способу життя учасниками груп (школярі, батьки, учителі тощо). Поступове покращання стану інтегрального здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу, оздоровлення соціального оточення. Дотримання всіма учасниками навчально-виховного процесу довготривалих принципів здоров'яформуючої та здоров'язберігаючої поведінки.

Наслідки

Якщо підтримувати створений єдиний здоров'яформуючий і здоров'язберігаючий простір школи та активно залучати до цього процесу самих учнів, педагогічний колектив, батьків, громадськість, забезпечувати особистісну зорієнтованість валеологічних знань як способу життя дитини, то в учнів, учителів, батьків буде сформована позитивна мотивація щодо здорового способу життя, потреба в активному підвищенні якості власного здоров'я, що дозволить у цілому підвищити рівень здоров'я школярів і забезпечити свідоме формування його самим учнем.

Об'єкт діяльності: управління процесом створення Школи культури здоров'я як інноваційної моделі розвитку сучасної школи.

Предмет діяльності: принципи, методи, засоби управління впровадженням інноваційних освітніх технологій в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу з опорою на валеологічні аспекти здоров'я та формування мотивації на здоров'я та здоровий спосіб життя представників різних груп: школярів, учителів, батьків, громади; апробація здоров'яформуючих та здоров'язберігаючих технологій.

Таким чином, об'єднавши всі складові здоров'я та визначивши пріоритетні напрямки роботи школи з питань зміцнення здоров'я, учнів і педагогічного колективу, ми побудували організаційно-функціональну модель Школи культури здоров'я.

МОДЕЛЬ ШКОЛИ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я

ОСНОВНА ІДЕЯ		ШКОЛА ЯК СИСТЕМА		КУЛЬТУРА ЗДОРОВ'Я
Школа культури здоров'я базується на відповідності середовища існування вимогам фізичного та психічного стану дитини		Єдність і взаємозв'язок усіх компонентів системи веде до підвищення її цілісності, до росту результативності діяльності, позитивного ставлення усіх учасників навчально-виховного процесу до діяльності закладу освіти		Стає основним компонентом формування фізичного, психічного, духовного та соціального благополуччя школярів та педагогів
ПІДСИСТЕМИ ШКОЛИ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я				
УПРАВЛІНСЬКА	МЕТОДИЧНА	ДИДАКТИЧНА	ВИХОВНА	ГРОМАДСЬКО-ПЕДАГОГІЧНА
Директор Заступник Педагогічна рада	Заступник Методична рада Вчителі	Вчителі-предметники Вчитель фізкультури Вчитель основ здоров'я	МО класних керівників Класні керівники Бібліотекар Керівники гуртків	Рада школи Батьківський комітет Консалтинг-центр «Підтримка»
↓	↓	↓	↓	↓
Забезпечення	Забезпечення	Забезпечення	Забезпечення	Встановлення і

оптимального функціонування школи як цілісної соціально-педагогічної системи, створення умов для ефективної діяльності всіх підсистем школи	зростання рівня професійної компетентності вчителя як умови реалізації мети розвитку особистості учня, вдосконалення навчально-виховного процесу	сприятливих умов для фізичного, інтелектуального, психологічного, соціального становлення особистості школярів, досягнення ними рівня навченості, який відповідає ступенб навчання, потенційним можливостям учнів з урахуванням їх пізнавальних здібностей і схильностей	умов для індивідуально особистісного розвитку учнів, стимулювання їхньої творчої активності, найповнішу самореалізацію в різних видах позаурочної діяльності, реалізації їх схильності та інтересів через насичене освітнє середовище	реалізація звязків школи з батьками учнів, установами і організаціями для реалізації мети навчання і виховання учнів

Управління практичною діяльністю Пільноолексинецької ЗОШ І-ІІІ ст. з питань здоров'ятворення. Пошук та апробація здоров'язберігаючих та здоров'яформуючих технологій.

Школа повинна розглядати шкільне здоров'ятворення як освітній ресурс, здатний допомагати учням стати ефективними споживачами медико-санітарної допомоги. Серед основних завдань адміністративного персоналу школи є контроль за санітарно-гігієнічними і протиепідемічним режимом за такими параметрами:

- дотримання сприятливого повітряного режиму, іонізація повітря;
- освітленість;
- проведення фізкультхвилин і рухового режиму перерв;
- проведення вологого прибирання приміщень;
- профілактика порушень опорно-рухового апарату;
- загартування (проведення занять на свіжому повітрі);
- харчування учнів з урахуванням їх конституціональних особливостей;

- гігієна школярів.

Велика відповідальність в оздоровчому процесі лежить на педагогах. Педагоги, як професійна група, відрізняються низькими показниками фізичного здоров'я, ці показники знижуються пропорційно збільшенню стажу роботи. Одним із напрямків роботи шкільного колективу щодо формування культури відношень педагогів до свого здоров'я є пропаганда здорового способу життя, що проводиться консалтинговим центром «Підтримка» — організатором у школі змагань між учнями та педагогами, педагогами та батьками.

З метою пропаганди здорового способу життя й навчання гігієнічних навичок суб'єктів освітнього процесу адміністрація школи запрошує для проведення батьківських зборів, класних годин медичних працівників. Лекторій для батьків уведений в дію з метою підвищення зацікавленості та активної участі батьків у розбудові Школи культури здоров'я. Спільно розроблена приблизна тематика лекторію, на якому батьки можуть отримати відповіді на питання, що постають перед ними на шляху розбудови освітнього середовища з формування навичок здорового способу життя.

Впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховний процес необхідно розпочинати з початкової школи, де престиж здоров'я на високому рівні, тому планування інтер'єру класних кімнат, квіткові композиції, які мають терапевтичний ефект, забезпечення ростоміром рекреацій початкової школи надає можливості збереженню здоров'я молодших учнів, що дуже важливо для молодого підростаючого покоління.

Під здоров'язберігаючими технологіями ми розуміємо всі ті технології в освітньому процесі, які йдуть на користь здоров'ю учнів.

Адміністрацією школи розроблена велика кількість порад, методичних рекомендацій, пам'яток щодо поліпшення здоров'я

педагогів та здоров'я вихованців. Опрацьована велика кількість літератури, з якої взяті найкращі рекомендації, розробки, інноваційні технології щодо формування навичок здорового способу життя в учнівській молоді.

Регулярно проводиться оцінка рівня фізичного розвитку й функціонального стану учнів, результати обговорюються на засіданнях ради школи, педагогічної ради, батьківських зборах. У зв'язку з цією оцінкою розробляються індивідуальні та групові програми рухової активності; батькам і вчителям надаються необхідні рекомендації. Постійно проводяться моніторингові дослідження здоров'я школярів та оцінка задоволеності батьків роботою Школи культури здоров'я під час анкетування, проводяться маркетингові інтернет-дослідження.

Усі вчителі школи на своїх уроках проводять хвилинки відпочинку, які можна визначити як креативні, проводяться подовжені рухові перерви в початковій школі. У середній школі вчителі працюють у напрямку знімання стресових ситуацій та розвантаження напруженості учнів на уроці. Розробка та впровадження вчителями школи рухових фізичних хвилинок під час уроків та на перервах надала можливості не тільки творчо працювати вчителям, а згуртувала педагогічний колектив між собою.

Складено графіки провітрювання кабінетів, проводиться вологе прибирання кабінетів під час навчального процесу. З метою навчання дітей навичок здорового способу життя, підвищення загальної культури всім учням пропонується завести зошит для спостережень за виконанням гігієнічної програми оздоровлення, а також робити щоденний звіт перед собою щовечора стосовно того, що виконано за день, радіти кожному «плюсу», який

поставлено за виконання чергової гігієнічної норми. Учень дотримується правил гігієни, помічаючи виконання плюсами до тих пір, доки не буде вироблена добра звичка догляду за своїм організмом; він не повинен хвилюватися, якщо спочатку не все буде виходити, а радіти кожному новому плюсові.

Велика робота проводиться вчителями з включення в уроки здоров'язберігаючих технологій: уроки-прогулянки; уроки-екскурсії, екскурсії вихідного дня, тематичні уроки тощо.

Висновки. На сучасному етапі поняття здоров'я, здорового способу життя ширше, ніж відсутність шкідливих звичок, режим праці та відпочинку, система харчування, різноманітні вправи, що ведуть до загартування та розвитку; до цього поняття входить також система ставлення до себе, до іншої людини, до життя в цілому, а також осмисленість буття, життєві цілі та цінності й т. ін.

З погляду на те, що проблема здоров'я не стільки медична, скільки педагогічна, діти і батьки повинні знати, як треба поводитися, щоб жити довго, як переборювати себе і відмовлятися від шкідливих звичок. Для реалізації цього завдання педагогічний колектив вивчав досвід учителів України через пресу, відповідну науково-методичну літературу, відвідував навчальні заняття в районі, області, постійно діючі семінари, практичні заняття, психолого-педагогічні семінари, конференції.

Для творення здорового способу життя необхідно як розширення уявлень про здоров'я та хвороби, так і вдале використання всього спектра факторів, що мають вплив на різні компоненти здоров'я (фізичний, психічний, соціальний і духовний), а також оволодіння оздоровчими, загально-зміцнювальними, природовідповідними, здоров'яформуючими та

здоров'язберігаючими методами і технологіями формування настанов здорового способу життя.

У статті показано, що в нашій школі протягом кількох років навчально-виховний процес будується за принципом формування, збереження й зміцнення здоров'я учнів. В основі такого підходу до організації навчально-виховного процесу лежить новий погляд на парадигму навчання й управління школою — Школою культури здоров'я. Апробація здоров'язберігаючих технологій, впровадження їх в освітній простір надала можливості залучити педагогічний колектив до творчої креативної роботи, згуртувати його над однією з глобальніших проблем сучасного суспільства — здоров'я нації.

Література

1. Аузіна М.О., Возна А.М. Інноваційні процеси в освіті: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Національний банк України; Львівський банківський ін-т. — Л.: ЛБІ НБУ, 2003. — 103 с.
2. Гончаренко С.У., Олійник П.М.//Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: Навч.посіб./ — К: "Вища школа", 2003.- 321с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. — К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
4. Зязюн. І.А Сучасні технології професійної підготовки особистості в умовах неперервної освіти // Персонал. — 2000. — № 5 (59). — Прилож. № 10 (15). — 11 с.
5. Лозова В.І., Г.В. Троценко Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. — Х.: «ОВС». — 2002. — 398 с.
6. Мороз О.Г. Управління підготовкою вчителя як проблема педагогічної освіти//Психолого-педагогічні основи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. — Вінниця, 2002. — 357 с.
7. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. — К.: А.С.К., 2000. — 368с.
8. Підласний І. Педагогічні інновації / І. Підласний, А. Підласний // Рідна школа. — 2001. — №12. — 18с.
9. Пехота О.М. «Освітні технології». - К.: Знання, 2001. - 244с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка: Посібник. — К.: Вид. центр "Академія", 2001. —515с.